



Az Európai Unión kívüli országok állampolgárai a magyar munkaerőpiacon

Tartalom

Bevezetés – KSH-adatfelvétel a harmadik országbeliekre vonatkozóan	1
A Magyarországon élő harmadik országbeli migránsok demográfiai jellemzői	2
A bevándorlás okai és időtartama	2
Harmadik országbeliek a magyar munkaerőpiacon	3
Eltérő mintázatok a foglalkoztatottak körében	4
Túlképzettség, a képzettségnek megfelelő munkavállalás akadályai	5
Inaktivitás, a munkába állást akadályozó tényezők	5
Összegzés	6

Bevezetés – KSH-adatfelvétel a harmadik országbeliekre vonatkozóan

Az elmúlt évtizedben Európában megnőtt a bevándorlók száma, társadalmi beilleszkedésükre, helyzetükre kitérített figyelem irányul az Európai Unióban. A 2010-ben elfogadott Zaragozai nyilatkozat¹ célul tűzte ki, hogy a tagállamok nemzetközi összehasonlításra alkalmas integrációs indikátorokat hozzanak létre a külföldiek munkaerőpiaci helyzetére, oktatására, társadalmi befogadására, illetve az aktív társadalmi szerepvállalásra vonatkozóan, különös tekintettel az Európai Unión kívülről érkező külföldi, ún. **harmadik országbeli** állampolgárokra.

Az Európai Unió statisztikai hivatala (az Eurostat) a munkaerőpiaci helyzetet leíró indikátorok kialakítására, a harmonizált munkaerő-felmérést (MEF)² ajánlja a tagállamok számára, amihez esetenként témaspecifikus modul is kapcsolódhat, annak érdekében, hogy részletesebb adatok álljanak rendelkezésre egyes vizsgálandó jelenségekről. A MEF alapfelvétele 2014. II. negyedévben egészült ki a migránsok és a leszármazottaik beilleszkedésével foglalkozó modullal, amely a gazdasági aktivitásra vonatkozó alapmutatókon túl további információkkal (túlképzettség, nehézségek a munkaerőpiacon) is szolgál a célcsoportról. A modul eredményeit bemutató korábbi elemzés³ a születési ország szerint definiált migránsok helyzetével foglalkozott részletesen, az állampolgárság szerint csak érintőleges információkat közölt, míg a harmadik országbeli állampolgárokra egyáltalán nem tért ki. Ennek oka, hogy a magyar munkaerő-felmérés mintájába

kerülő külföldi állampolgárok nem reprezentálják megfelelően ezt a sokaságot. A külföldi állampolgárok népességen belüli aránya kicsi, a honos népességtől eltérő területi eloszlásukat a munkaerő-felmérés mintaválasztása nem tudja figyelembe venni, és ehhez járul még a külföldiek alacsonyabb válaszadási hajlandósága is.

A harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó statisztikák fejlesztése érdekében, 2014. II. negyedévben a migránsmodullal kiegészített munkaerő-felmérés adatfelvételét kiterjesztettük a harmadik országbeli állampolgárokra (továbbiakban: migránsfelvétel).⁴ Ez a felvétel egyszeri adatgyűjtésként a munkaerő-felmérés alapmintájától függetlenül, 4000 cím felkeresésével zajlott.

A migránsfelvétel mintaválasztásának alapját jelentő mintakeretek: a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) idegenrendészeti állomány, a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala (KEKKH) külföldiekre vonatkozó személyiadat- és lakcímnnyilvántartása, illetve a 2011. évi népszámlálás külföldiekre vonatkozó adatállomány. A vándorlásstatisztika rendszeres, éves előállításánál a KSH felhasználja a nyilvántartásokban fellelhető demográfiai alapváltozókat, de az adatforrásokban levő címek mintakeretként való alkalmazására eddig még nem került sor. A migránsfelvétel során ezért fontos módszertani feladatot jelentett a mintakeretek megbízhatóságának felmérése, és a meghíúsulások pontos nyomon követése.

A mintadúsítás mellett külön figyelmet fordítottunk a külföldiek körében korábban is tapasztalt magas meghíúsulások csökkentésére, és a célcsoport hatékonyabb elérésére. Ennek részeként speciális oktatósomagot és külön oktatást biztosítottunk a kérdezőbiztosok számára, amely a célcsoport sajátosságaira készítette fel őket. Annak érdekében, hogy a magyarul nem beszélő külföldiek is válaszolhassanak, angol, orosz, kínai, vietnami, arab nyelvű kérdőívet biztosítottunk a számukra. Az önköltés lehetőségének segítése érdekében pedig internetes felületen is biztosítottuk a többnyelvű kitölthetőséget.

Miután a migránsfelvétel nem teljes körű, természetesen számolni kell a mintavételi hibákkal, amelyeket részint a megvalósult minta súlyozása korrigál, ugyanakkor az egyes becslések szórását növelheti a mintakeretek szakasosnál alacsonyabb megbízhatósága. Az eredmények érvényességének ellenőrzését a rendelkezésre álló egyéb adatforrásokkal való összevetés segítette.

¹ [http://www.solidalapok.hu/solid/sites/default/files/Declaration_Zaragoza_Integration_2010_en\[1\].pdf](http://www.solidalapok.hu/solid/sites/default/files/Declaration_Zaragoza_Integration_2010_en[1].pdf)

² Angolul: Labor Force Survey (LFS).

³ Az első és a második generációs migránsok munkaerőpiaci helyzete (a munkaerő-felmérés 2014. II. negyedévi ad hoc moduljának főbb eredményei), 2015. június 19. KSH Statisztikai Tükör.

⁴ Az adatfelvétel az Európai Integrációs Alap támogatásával valósult meg, az EIA/2013/2.6.1. számú, a „Migránsokra vonatkozó társadalomstatistikai adatgyűjtések megalapozása” című projekt keretében.

A Magyarországon élő harmadik országbeli migránsok demográfiai jellemzői

A migránsokra vonatkozó adatgyűjtés kapcsán összességében 565 címen élő, 931 harmadik országbeli állampolgár válaszolt a munkaerő-felmérés rövidített, migránsblokkal kiegészített kérdőívére. A megvalósult mintából **40 ezer főre**⁵ becsülhetjük a magyarországi magánháztartásokban élő harmadik országbeli állampolgárok számát. Összehasonlítva az adminisztratív adatforrásokon alapuló statisztikákkal⁶, 2014. január 1-jén hozzávetőlegesen 60 ezer harmadik országbeli állampolgár tartózkodott huzamosabb ideig (legalább 1 évig) Magyarországon. A különbség okai: az adatgyűjtés a lakossági összeírások gyakorlatának megfelelően az intézeti címeken élő harmadik országbeliekre nem terjedt ki. Az alulszámolás okaként megemlíthető még ezen célcsoport nehezebb elérése, és az adatfelvétel során a külföldiek körében tapasztalt bizalmatlanság. Az eltérésben közrejátszott az is, hogy az adminisztratív adatforrások nem minden esetben tudják követni a külföldiek valós mozgását, akár a belföldi költözést, akár az ország időszakos vagy végleges elhagyását.

A munkaerőpiaci mutatók alakulásának az egyik meghatározó tényezője a népesség demográfiai összetétele. A migránsfelvétel eredményei a főbb demográfiai jellemzők tekintetében nem mutattak különösebb eltérést az adminisztratív adatforrások alapján közölt hivatalos nemzetközi vándorlásstatisztikáktól. A Magyarországon élő harmadik országbeliekre vonatkozóan a következő megállapításokat tehetjük.

- A harmadik országbeli állampolgárok körében a férfiak aránya nagyobb, mint a teljes népességben. Általánosságban elmondható, hogy a férfiak nagyobb arányban vesznek részt a migrációban. A legális migrációt tekintve ez különösen jellemző az Afrikából származókra is, ahol gyakran a családok férfi tagjai az európai jobb élet reményében indulnak el.

- A harmadik országbeli migránsok életkor szerinti sajátosságai jelentősen eltérnek a befogadó társadalom egészétől. A migráns népességre jóval fiatalabb korösszetétel jellemző. A munkavállalás szempontjából releváns 25–54 évesek aránya a harmadik országbeliek körében 54%⁷, ugyanez a teljes népességet tekintve nem éri el a 42%-ot.

- A migránsfelvétel során válaszoló harmadik országbeli állampolgárok legfontosabb származási országai közel ugyanazok, mint amiket az adminisztratív adatforrásokból ismerünk. Ugyanakkor a migránsfelvételben az Ázsiából és az Amerikából származó harmadik országbeliek aránya valamivel nagyobb, az EU-n kívüli európaiaké kisebb, mint az adminisztratív adatforrásokon alapuló statisztikákban.

- A felvétel kitért a szülők születési helyén túl arra is, hogy magyar nemzetiségűként születtek-e? (A közös nyelv, gondolkodás, a közös gyökerű kultúra csökkenti a letelepedéssel, a munkába állással járó nehézségeket egy betelepülő külföldi állampolgár számára.) A válaszolók zöme (86%) nem Magyarországon és nem is magyar nemzetiségű szülőktől született.

A bevándorlás okai és időtartama

A munkaerőpiaci jelenlét és az integráció szempontjából egyaránt fontos, hogy a Magyarországon élő harmadik országbeliek mennyi ideje élnek hazánkban. A migránsfelvétel (a munkaerő-felméréshez hasonlóan) a magyarországi tartózkodás időtartamára vonatkozó kérdést is tartalmazott, hogy ennek alapján következtethessünk a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi kötődésére.

1. tábla

A harmadik országbeliek megoszlása az itt-tartózkodásuk hossza szerint

Tartózkodás időtartama, év	Harmadik országbeliek	Ebből:			
		kínai	ukrán	vietnami	orosz
Kevesebb mint 5	37,6	19,7	23,4	19,3	21,6
5–9	19,0	24,4	23,3	16,9	16,4
10–24	34,1	53,5	45,0	55,5	41,9
25 vagy annál több	9,3	2,4	8,3	8,3	20,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Az adatfelvétel kérdése így hangzott: Hány éve tartózkodik (hosszabb megszakítás nélkül) Magyarországon?

A megkérdezettek 38%-a nyilatkozta azt, hogy kevesebb mint 5 éve – egynegyedük csak 1–2 éve – tartózkodik Magyarországon, magas a tartózkodás – 43%-uk több mint 10 éve – hazánkban élők aránya. A legfontosabb származási országokból érkezők több mint fele huzamosabb ideig itt-tartózkodik. Az engedélytípusra vonatkozó kérdés alapján, a 15–74 éves orosz állampolgárságúak 85, a kínaiak, ukránok, vietnamiak 67–71%-a rendelkezik 3 évnél hosszabb időre szóló engedéllyel (a harmadik országbeli származó teljes népesség esetében 59% ez az arány).

Önmagát erősítő folyamat, hogy az említett származási országokból a kapcsolati háló révén folyamatosan érkeznek további bevándorlók. A migránsfelvételben a munkaerőpiaci részvétel szempontjából releváns, 15–74 éves korcsoporttól kérdeztük a Magyarországra érkezés okát. A válaszadók migrációs motivációi sokrétűek, egyszerre több tényező is motiválhatja a hazáját elhagyó személyeket, ezért több okot is megjelölhettek, amelyek közül kértük az elsődleges ok megjelölését is.

2. tábla

A Magyarországra érkezés oka a harmadik országbeli migránsok körében, nemek szerint

Elsődleges ok	Férfi			Nő	Összesen
	Férfi	Nő	Összesen		
Konkrét munka miatt jött	30,4	13,3	22,5		
Munkát szeretett volna vállalni	10,9	6,1	8,7		
Családegyesítés, egyéb családi ok	21,4	40,5	30,2		
Tanulmányok folytatása miatt	27,6	24,1	26,0		
Menekültként érkezett, illetve nemzetközi védelemben részesül	4,1	1,8	3,0		
Egyéb oka volt	5,6	14,2	9,6		
Összesen	100,0	100,0	100,0		

Megjegyzés: Az adatfelvétel kérdése így hangzott: Mi volt az oka annak, hogy Magyarországra jött?

⁵ A migránsfelvételen alapuló becslés szerint, 95%-os valószínűséggel, a számuk 35,5 és 44,5 ezer fő között van. A felvétel néhány fontosabb eredményére vonatkozó hibaszámítást a Melléklet 3. tartalmazza.

⁶ Forrás: Demográfiai évkönyv, 2014, KSH.

⁷ Az adminisztratív adatforrások szerint 56,3% az arány.

A migránsfelvétel során a harmadik országból származó férfiak 41%-ban munkavállalási, 28%-ban tanulmányi célt említettek. A munkavállalási céllal érkezők konkrét munkalehetőség birtokában jöttek Magyarországra (30%). A nők körében a migráció célja legtöbbször családdegyszítés (41%).

Végül a migrációs szándék jellegére is utal, de befolyásolja a munkaerőpiacon való boldogulást is a magyarnyelv-tudás szintje.

3. tábla

A harmadik országbeliek megoszlása a 15–74 éves népesség körében a magyarnyelv-tudása szerint

A nyelvtudás szintje	Harmadik ország-beliek	Ebből:			
		kínai	ukrán	vietnami	orosz
Anyanyelvi	7,7	0,0	49,2	3,6	8,1
Haladó	22,7	9,9	18,6	12,3	41,1
Közép	21,1	32,1	11,4	29,8	18,8
Kezdő	32,0	35,0	9,1	43,3	21,8
Nem beszél a nyelvet	15,7	22,5	9,3	9,9	8,7
Nem tudja	0,8	0,5	2,4	1,1	1,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Az adatfelvétel kérdése így hangzott: Megítélése szerint milyen szinten beszél a magyar nyelvet?

A szomszédos országból érkezők gyakran anyanyelvi szinten beszélnek a magyar nyelvet, többségük valószínűleg az elszakadt országrészéről származó, magyar nemzetiségű, külföldi állampolgár. A kínai és a vietnami csoport tagjaira sokszor csak a kezdő, az orosz állampolgárságúakra inkább a magasabb szintű magyarnyelv-tudás a jellemző, ami összefügghet azzal, hogy a felmérés szerint átlagosan ez a népcsoport él a leghosszabb ideje hazánkban. A Magyarországra érkező harmadik országbeliek 37%-a járt nyelvi képzésre, akik nem jártak magyarnyelv-tanfolyamra, azoknak vagy nem is volt szükségük erre (35%), vagy valamilyen egyéb okból nem vettek részt tanfolyamon (27%).

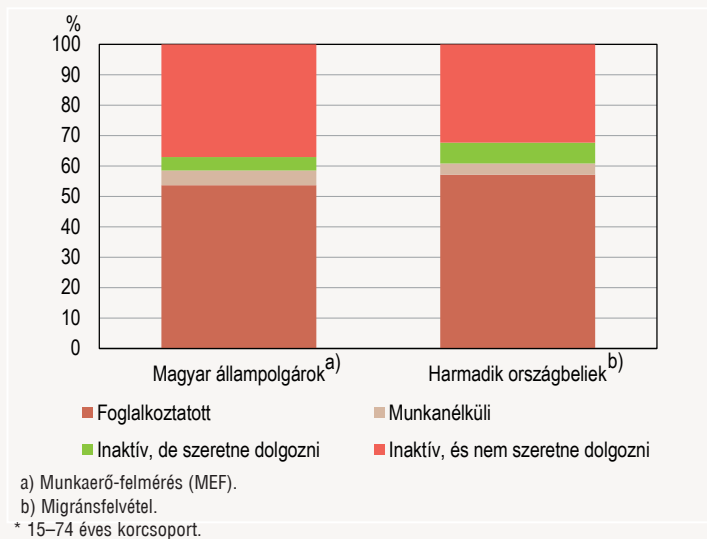
Harmadik országbeliek a magyar munkaerőpiacon

A migránsfelvétel legfontosabb célkitűzése az volt, hogy a munkaerő-felmérés alapján rendelkezésre álló, demográfiai és foglalkoztatásra vonatkozó változók segítségével különböző dimenziók mentén vizsgálhassuk a harmadik országbeli állampolgárok munkaerőpiacon betöltött szerepét, és összehasonlíthassuk a magyar népességgel. Összességében elmondható, hogy a 15–74 éves harmadik országbeliek gazdasági aktivitása (a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes aránya) 2 százalékponttal magasabb volt a honos népességnél (61, illetve 59%) a vizsgált időpontban, de a célcsoport részletesebb elemzése eltérő jellegzetességekre is rávilágít.

Nemenként vizsgálva kiderül, hogy a migráns férfiak aktivitási rátája jóval magasabb, mint a migráns nőké. A harmadik országbeli férfiak közel 70%-a gazdaságilag aktív, a nőknek mindössze a fele. Bár a honos népesség körében is magasabb a gazdaságilag aktív férfiak aránya, de a nemek közötti szakadék kisebb (66, illetve 52%). Míg a migráns férfiak aktivitása több mint 4 százalékponttal meghaladja a magyarokét, addig a migráns nők aktivitási mutatója közel 2 százalékponttal a magyar nők értéke alatt marad.

1. ábra

A harmadik országbeli állampolgársággal és a magyar állampolgársággal rendelkezők* főbb munkaerőpiaci jellemzők szerinti megoszlása, 2014. II. negyedév



a) Munkaerő-felmérés (MEF).
b) Migránsfelvétel.
* 15–74 éves korcsoport.

A migránsok eltérő korösszetételét is figyelembe véve, a munkavállalásra legjellemzőbb korú, 25–54 éves népességet vizsgálva magasabb arányú gazdasági aktivitást tapasztalunk, de ez különbözőképpen hat az egyes csoportokra. Míg a 25–54 éves külföldiek körében 80% az aktivitási mutató, addig a magyarok hasonló korcsoportjában 85%, vagyis a munkavállalásra leginkább jellemző korcsoportban a harmadik országbeliek hátrányban vannak.

Még tovább polarizálódik a jelenség, amennyiben a szűkebb korcsoporton belül nemenként is megbontjuk az adatokat. A 25–54 évesek körében a migráns nők elmaradása a magyarokkal szemben 9,1 (70, illetve 79%), a migráns férfiaké 3,0 százalékpont (88, illetve 91%). Tehát a migráns nők gazdasági aktivitása mindkét korcsoportban kedvezőtlenebb a magyar nőkéénél.

4. tábla

A munkaerőpiaci helyzetet leíró Zaragoza-i indikátorok* a harmadik országbeliek és a magyar népességre vonatkozóan, 2014. II. negyedév

Korcsoport	Harmadik országbeliek ^{a)}			Magyar népesség ^{b)}		
	aktivitási arány	foglalkoztatottsági ráta	munkanélkülségi ráta	aktivitási arány	foglalkoztatottsági ráta	munkanélkülségi ráta
	Együtt					
15–74	60,8	57,2	6,0	58,5	53,7	8,1
25–54	79,6	75,4	5,2	84,9	78,8	7,2
	Férfi					
15–74	69,9	65,9	5,6	65,5	60,3	8,0
25–54	88,1	83,3	–	91,1	84,8	7,0
	Nő					
15–74	50,2	46,8	6,7	51,9	47,6	8,2
25–54	69,6	66,2	–	78,7	72,8	7,5

* Lásd Módszertan.
a) Migránsfelvétel.
b) Munkaerő-felmérés (MEF).

A 15–74 éves korcsoportot vizsgálva a harmadik országbeli állampolgárok körében magasabb a foglalkoztatottak aránya is, ami egybeesik azzal, hogy a Magyarországra irányuló migráció célja gyakran a jobb élet- és munkakörülményeket biztosító munkavállalás. A migráns és honos csoport közötti összesített különbségek főként a két csoport számottevő, eltérő demográfiai összetételéből adódnak. Az eltérő koreloszlásból adódó összetételhatás kiszűrve, a harmadik országbeli állampolgárok foglalkoztatási rátája nem lenne magasabb a magyar népesség körében mértnél. A teljes korcsoportra vonatkoztatott foglalkoztatási ráták különbsége teljes egészében abból adódik, hogy magasabb náluk a leginkább foglalkoztatható korú népesség aránya. A szűkített, 25–54 éves korcsoportban a harmadik országbeliek foglalkoztatási rátája 3,4 százalékponttal még alacsonyabb is a magyar népességénél. Lemaradásuk majdnem kétszer ekkora a nők körében, ahol a 73%-os magyar foglalkoztatottsággal szemben a migráns nők csupán 66%-a foglalkoztatott.

A 15–74 éves korcsoportot vizsgálva a munkanélküliségi ráta a harmadik országbeli férfiak (5,6%) és nők (6,7%) esetében alacsonyabb, mint a magyar gazdaságilag aktív népességben (8,0, illetve 8,2%). Az aktivitási és a foglalkoztatási rátával szemben a munkanélküliségi ráta viszonyulása nem változik a szűkebb korcsoportban, a 25–54 évesek körében is alacsonyabb a migránsok mutatója. A migránsminta nagysága azonban nem teszi lehetővé a korcsoport részletesebb elemzését.

Megvizsgáltuk az indikátorokat a főbb származási országok tekintetében is. A különböző migráncsoportok munkaerőpiaci helyzete, aktivitása, foglalkoztatottsága igen heterogén képet mutat.

5. tábla

A migráncsoportok munkaerőpiaci mutatói*

Indikátor	Harmadik országbeliek	Ebből:			
		kínai	ukrán	vietnami	orosz
Aktivitási arány	60,8	80,0	48,3	78,0	55,0
Foglalkoztatottsági arány	57,2	76,5	39,7	76,2	51,5
Munkanélküliségi ráta	6,0	4,3	17,8	2,3	6,4

* 15–74 évesekre számolva.

A vietnamiakra és a kínaiakra az aktív munkaerőpiaci részvétel a jellemző, magas (76–77%-os) foglalkoztatási, illetve alacsony (2–4%-os) munkanélküliségi rátával.⁸ Ezzel szemben az ukránok és az oroszok aktivitási arányai alacsonyak a magyar népességhez és a többi harmadik országbeli bevándorlóhoz viszonyítva is.

Eltérő mintázatok a foglalkoztatottak körében

A munkaerőpiaci lehetőségek egyik meghatározó tényezője az adott csoport munkavállalási korban lévő tagjainak iskolai végzettsége. A legmagasabb megszerzett iskolai végzettség tekintetében jelentősek a különbségek.

A felvétel szerint a 15–74 éves harmadik országbeliek között a felsőfokú végzettségűek aránya közel két és félszerese (48%) a magyar népességének (20%). A bevándorlók körében tapasztalt magas iskolai végzettség több tényezővel összefüggésben áll. Egyik a demográfiai összetétel, a honos népességben ugyanis nagyobb arányban élnek idősebbek, akiknek iskolai

végzettsége alacsonyabb, mint a fiatalabbaké. A másik ok, hogy a migráció célja sok esetben éppen a felsőfokú végzettség megszerzése, a tanulmányok elvégzése után a bevándorlók egy része letelepedik, családot alapít hazánkban. Továbbá az is magyarázza ezt a jelenséget, hogy a magasabb iskolai végzettségűek esetében a migrációs szándék általában erősebb, mivel könnyebben kapnak munkát, sőt az esetek egy részében éppen a jobb képesítésük miatt jutnak külföldi álláshoz, és gyorsabban alkalmazkodnak az új körülményekhez.⁹

6. tábla

A harmadik országbeli állampolgárok és a magyar népesség megoszlása* a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint

Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	Magyar állampolgárok	Harmadik országbeliek	Ebből:			
			kínai	ukrán	vietnami	orosz
Legfeljebb alapkülső	24,6	10,0	12,3	12,2	15,7	5,9
Középfokú érettségivel	24,5	8,0	7,0	14,1	11,0	5,6
Középfokú érettségivel	31,4	34,2	41,0	41,9	50,5	25,4
Felsőfokú	19,5	47,8	39,7	31,8	22,8	63,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* 15–74 évesekre számolva.

A bevándorlók csoportja az iskolai végzettség tekintetében is heterogén. Az orosz állampolgárságúak körében a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aránya, de a kínai, az ukrán és a vietnami állampolgárok körében is magasabb, mint a magyar népességben.¹⁰

A harmadik országbeli állampolgárok honos népességénél magasabb iskolai végzettsége az esetek többségében azt is jelenti, hogy közülük többen töltenek be magasabb képzettséget igénylő munkaköröket. A foglalkoztatott harmadik országbeli állampolgárok nagyobb része (55%) végez magasabb képzettséget igénylő munkát (FEOR 1–3. főcsoport), míg a magyar állampolgárságúak alig több mint harmada (37%). A harmadik országbeliek másik jelentős csoportja azonban csak az alacsonyabb bért nyújtó, alacsonyabb képzettséget igénylő szellemi (FEOR 4. főcsoport)¹¹, illetve a fizikai jellegű foglalkozásokban tudnak elhelyezkedni (FEOR 5–9. főcsoport). Az alacsonyabb képzettséget igénylő foglalkozást végző harmadik országbeliek legnagyobb arányban kereskedelmi és szolgáltatás jellegű foglalkozást végeznek. A harmadik országbeli foglalkoztatottak 29%-a tartozik – foglalkozása szerint – ebbe a főcsoportba, míg a magyar foglalkoztatottak 15%-a.

A harmadik országbeli állampolgárok foglalkoztatásával kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy a foglalkoztatás formáját tekintve a honos népességtől eltérő jellegű. A migránsfelvétel eredményei azt mutatták, hogy jóval magasabb körökben az önfoglalkoztatók aránya, míg az alkalmazottaké alacsonyabb. Ebben szerepet játszanak az eltérő kulturális sajátosságok, illetve az is, hogy a harmadik országbeliek nagy arányban dolgoznak olyan területeken, mint a kereskedelem és szolgáltatás, amelyek döntően önfoglalkoztatás keretében végezhetőek, ugyanakkor a jelenség jelentheti a hagyományos munkaerőpiacra való nehezebb bejutást, a kirekesztődés sajátos formáját is.

⁸ A 2011-es népszámlálás adatai alapján 70% feletti a foglalkoztatottsági arány.

⁹ Az elmúlt évek kutatásai alapján általánosságban elmondható, hogy a bevándorolt népesség iskolázottsági mutatói jobbák a hazai lakosságénál (Schumann Róbert, 2013).

¹⁰ A felsőfokú végzettségűek arányát tekintve az utóbbi megállapítást a népszámlálás eredményei is igazolják, ugyanakkor a népszámlálás a felvételen mértnél jóval alacsonyabb, 22–24%-os arányokat mutatott ezen állampolgársági csoportoknál.

¹¹ A FEOR 4. főcsoportba sorolt irodai, ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásokat sem tekintettük ebben az esetben magasabb képzettséget igénylő szellemi foglalkozásnak.

7. tábla

A harmadik országbeliek és a magyar állampolgárságú foglalkoztatottak megoszlása foglalkozási viszony szerint, 2014. II. negyedév

Foglalkozási viszony	Foglalkoztatottak (%)	
	Harmadik országbeliek ^{b)}	Magyar állampolgárok ^{c)}
Alkalmazott ^{a)}	63,2	88,0
Alkalmi munkás, idenymunkás	4,0	0,8
Társas vállalkozás tagja	18,3	4,0
Egyéni vállalkozó, önálló	11,4	6,9
Segítő családtag	3,1	0,3

a) Alkalmi munkás, idenymunkás nélkül.

b) Migránsfelvétel.

c) Munkaerő-felmérés (MEF).

A különböző migráncsoportokban itt is nagyok az eltérések, amelyek egybecsengenek az eddigi migránkutatások¹² következtetéseivel, valamint a 2011-es népszámlálás eredményeivel. A kínaiak és a vietnamiak körében az önfoglalkoztatók aránya, az ukránok esetében az alkalmazottak aránya magas.

Túlképzettség, a képzettségnek megfelelő munkavállalás akadályai

A migránsok munkaerőpiaci integráltságának tárgyalásakor fontos kérdésként merül fel, hogy képzettségüket, iskolai végzettségüket hasznosítják-e a magyar munkaerőpiacon. A túlképzettség gyakoriságát a foglalkoztatottak között mérhetjük objektív mérőszámmal, vagy az egyének szubjektív megítélése alapján. A migránsfelvétel lehetőséget nyújt a túlképzettség mindkét megközelítés szerinti vizsgálatára, a jelenséget a 15–64 évesek körében vizsgáljuk.

A túlképzettség jelenlétét a munkaerőpiacon a zaragozai nyilatkozat külön tárgyalja objektív, tagállami szinten összehasonlítható mutató kialakítására törekedve. Az Eurostat ajánlása¹³ alapján a túlképzettséget az összes felsőfokú végzettséggel rendelkező foglalkoztatott között, az alacsony vagy a közepes képzettséget igénylő munkát végzők arányának¹⁴ kiszámításával mérjük. A harmadik országbeliek munkaerőpiaci lehetőségei kapcsán már bemutattuk ezen csoport és a honos népesség eltérő iskolai végzettség szerinti megoszlását, a foglalkoztatottakra szűkítve a vizsgálódást még nagyobb az iskolai végzettség szerinti különbség. A 15–64 éves harmadik országbeli foglalkoztatottak között 29 százalékponttal magasabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, mint a honos népességnél. Azt is láttuk, hogy nagyobb arányban végeznek magasabb képzettséget igénylő szellemi munkát. A túlképzettség kapcsán azt vizsgáljuk, hogy a befejezett felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak közül milyen arányban végeznek nem megfelelő, alacsony vagy közepes képzettséget igénylő munkát.

8. tábla

Túlképzettség a foglalkoztatottak* körében, 2014. II. negyedév

Képzettség és foglalkozás	Harmadik országbeliek ^{a)}			Magyar állampolgárok ^{b)}		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Túlképzettség tényét mérő mutató						
Felsőfokú végzettségűek közül az alacsony vagy a közepes végzettséget igénylő munkát végzők aránya	20,7	13,2	17,3	13,0	12,1	12,5
Túlképzettség érzetét mérő mutató						
Önbevallás alapján a magát túlképzettnek érzők aránya	16,8	11,6	14,8	7,5	9,3	8,4

* A munkaerő-felmérés 2014. II. negyedéves mintáján a kiegészítő kérdéseket (közöttük a túlképzettséget) csak a 15–64 évesektől kérdezték.

a) Migránsfelvétel.

b) Munkaerő-felmérés (MEF).

A harmadik országból származó migránsok felsőfokú végzettségű foglalkoztatottai közül magasabb azok aránya, akik alacsony vagy közepes képzettséget igénylő munkát végeznek, vagyis inkább jellemző rájuk a túlképzettség, mint a magyarokra. Emellett úgy tűnik, hogy a harmadik országból érkező bevándorlók esetében sokkal nagyobb eltérés van a nemek között (a férfiak esetében jóval gyakoribb a túlképzettség, mint a nőknél), míg a honos népességnél alig különbözik a férfiak és a nők mutatója. A harmadik országbeli férfiak kedvezőtlen helyzetét, integrációjuk hiányosságát mutatja, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak körében szinte minden ötödik olyan munkakörben dolgozik, amely alacsonyabb képzettséget igényel annál, mint amivel rendelkezik, ami másképpen gyakoribb, mint a magyarok esetében.

A migránsfelvétel lehetővé teszi a túlképzettség érzetének és tényének összevetését is. Az egyének szubjektív értékelései is azt mutatják, hogy a migránsok inkább tekintik magukat túlképzettnek, mint a magyarok, ráadásul a különbség még élesebb is, mint az objektív mérőszám. Míg a magyarok 8,4, addig a migránsok 15%-a tekinti magát túlképzettnek.

A képzettségnek megfelelő munkavállalás akadályaként a harmadik országbeli válaszolók 31%-a a magyar nyelv ismeretének hiányát, 24%-uk származási, vallási megkülönböztetést (mint akadályozó tényezőt), 7%-uk jogi korlátokat, 2%-uk pedig a képzettség magyarországi honosítását jelölte meg. A válaszolók 10%-a „egyéb” akadályra hivatkozott, 26%-uknál nem volt akadályozó tényező.

Inaktivitás, a munkába állást akadályozó tényezők

A 15–74 éves harmadik országbeli állampolgárok 39%-a inaktív (1. ábra). A honos népességhez hasonlóan a nők inaktivitása jelentősen magasabb, a harmadik országbeli nők 50%-a inaktív. Kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetekre utal, hogy mind a migráns férfiak, mind a magyar nőkhöz viszonyítva

¹² A 2009-es Bevándorlók Magyarországon kutatás részletesen foglalkozik a témával.

¹³ Eurostat: Indicators of Immigrants Integration (A Pilot Study), 2011. http://ec.europa.eu/danmark/documents/alle_emner/juridiske/110720_eurostatrapport_integration_en.pdf

¹⁴ Felsőfokú végzettséggel rendelkezők: befejezett felsőfokú végzettségűek, azaz ISCED 5 és 6 végzettségűek. Alacsony vagy közepes képzettséget igénylő munka: az ISCO 4–9 foglalkozási főcsoportba soroltak. Ezek a foglalkozási kategóriák megfeleltethetőek a FEOR főcsoportoknak. Jelen kiadványban a felsőfokú végzettségű, de a 4–9 főcsoportba tartozó munkavállalókat tekintjük a képzettségüknél alacsonyabb követelményt támasztó munkakörökben dolgozóknak, a továbbiakban „nem szellemi foglalkozásúaknak”.

többen vannak olyanok, akik annak ellenére inaktívak, hogy – bevallásuk szerint – szeretnék jövedelemszerző tevékenységet folytatni (a harmadik országbeli nők 9%-a inaktív, de szeretne dolgozni).

A magukat inaktívnak valló harmadik országbeliek 55, míg a magyarok 25%-ánál jelenti a tanulás az inaktivitás okát. A honos népességben az inaktivitás leggyakoribb oka a nyugdíjazás (inaktívak 51%-a), ami a bevándorlók körében sokkal kevésbé jellemző (15%).

9. tábla

Az inaktivitás okai a magukat inaktívnak tekintő 15–74 éves népesség körében, 2014. II. negyedév

Inaktivitás oka	Harmadik országbeliek ^{a)}	Magyar állampolgárok ^{b)}
	(%)	
Tanuló	55,2	25,0
Nyugdíjas	15,2	51,0
Munkaképtelen, rokkant	2,0	10,7
Háztartásbeli, gyeden, gyesen, gyeten lévő	20,6	10,8
Egyéb okból inaktív	7,0	2,5
Inaktívak összesen	100,0	100,0

a) Migránsfelvétel.

b) Munkaerő-felmérés (MEF).

A migránsok körében magasabb az inaktív háztartásbeliek aránya, alakulásában meghatározó a migráns és a magyar népesség demográfiai összetételének különbsége, vagyis a honos népességnél fiatalabb korösszetétel.

A migránsfelvételen a munkanélküliek és az inaktívak tekintetében rákérdeznek a munkába állást akadályozó tényezőkre. A megkérdezettek 46%-a válaszolta azt, hogy nincs különösebb akadály, 34%-uk, hogy egyéb tényező akadályozza a munkába állását, 15%-uknál a magyar nyelv hiányos ismerete volt az ok.

Összegzés

A migránsfelvétel lehetőséget biztosított a munkaerőpiaci helyzetet leíró integrációs indikátorok pontosabb mérésére. Az eredmények alapján a következő következtetéseket vonhatjuk le.

- A harmadik országbeli állampolgárok összességében jól integrálódtak a honos népességbe, a 15–74 évesek körében az aktivitási és a foglalkoztatási arányuk magasabb, a munkanélküliségi rátájuk alacsonyabb, mint a honos népességé. A kedvező összkép oka elsősorban a migránsok eltérő demográfiai összetétele. A gazdasági aktivitás tekintetében legjelentősebb, 25–54 éves korosztályon belül a migránsok inkább hátránnyal rendelkeznek. Különösen nehéz a harmadik országbeli nők számára a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés, mivel kevésbé tudnak belépni, illetve visszatérni a munkaerőpiacra, mint magyar társaik.

- A harmadik országbeliekre, a honos népességhez viszonyítva, gyakrabban jellemző, hogy képzettségükhöz képest alacsonyabb végzettséget igénylő munkakörben dolgoznak, különösen a migráns férfiak számára nehezebb a képzettségüknek megfelelő munkát találni.

- A felvétel arra is rámutatott, hogy a Magyarországon élő migránsok munkaerőpiaci helyzet szempontjából heterogén sokaság, ahol a foglalkoztatás lehetőségeit nagymértékben meghatározzák az adott migráns csoportra jellemző kulturális sajátosságok, migrációs trendek.

A harmadik országbeli állampolgárok és a teljes népesség főbb demográfiai jellemzői

Demográfiai jellemzők	Harmadik országbeli állampolgárok			Teljes népesség (népszámlálás), 2014. január 1., %
	migránsfelvétel, 2014. II. negyedév	népességstatisztika (adminisztratív alapú), 2014. január 1.	eltérés, százalékpont	
Nem				
Férfi	52,6	53,7	-1,1	47,6
Nő	47,4	46,3	1,1	52,4
Családi állapot				
Hajadon, nőtlen	41,3	47,3	-6,0	43,5
Házasság	50,4	42,2	8,2	36,7
Özvegy	3,2	3,7	-0,5	9,6
Elvált	5,0	6,9	-1,9	10,2
Korcsoport				
0–14 évesek	11,7	10,9	0,8	14,4
15–34 évesek	41,3	42,7	-1,4	24,9
35–54 évesek	32,8	32,5	0,3	28,7
55–74 évesek	12,3	12,0	0,3	24,4
75–X évesek	2,0	1,9	0,1	7,5
Állampolgársága földrész szerint				
Afrika	7,9	7,5	0,4	
Amerika	14,5	8,5	6,0	
Ázsia	51,5	48,3	3,2	
Európa (EU-n kívüli rész)	25,1	34,7	-9,6	
Egyéb	1,1	1,0	0,1	

Melléklet 2.

A harmadik országbeli állampolgárok* és a magyar állampolgárok munkaerőpiaci helyzetét leíró Zaragoza-i indikátorok a népszámlálás szerint, 2011

Korcsoport	Harmadik országbeliek			Magyar népesség		
	aktivitási arány	foglalkoztatottsági ráta	munkanélküliségi ráta	aktivitási arány	foglalkoztatottsági ráta	munkanélküliségi ráta
Együtt						
15–74	61,9	58,6	5,3	58,0	50,6	12,7
25–54	79,7	75,5	5,3	84,1	73,9	12,2
Férfi						
15–74	68,4	64,9	5,1	64,1	55,9	12,8
25–54	86,6	82,3	4,9	89,6	78,6	12,2
Nő						
15–74	55,2	52,1	5,6	52,3	45,7	12,6
25–54	72,4	68,3	5,7	78,7	69,1	12,2

* EU-28-on kívüli országok állampolgárai.

Melléklet 3.

A migránsfelvétel fontosabb eredményeire számított hibaértékek

Megnevezés	Becsült érték	Standard hiba	Relatív szórás, %	Konfidenciaintervallum (95%)	
				felső határ	alsó határ
Harmadik országbeliek becsült száma	40 004	2 308,02	5,77	44 528	35 481
15–74 éves harmadik országbeli foglalkoztatottak aránya	0,57	0,03	5,19	0,63	0,51
15–74 éves harmadik országbeli munkanélküliek aránya	0,06	0,01	19,72	0,08	0,04
15–74 éves harmadik országbeli aktívák aránya	0,61	0,03	4,78	0,66	0,55
25–54 éves harmadik országbeli foglalkoztatottak aránya	0,75	0,03	3,58	0,81	0,70
25–54 éves harmadik országbeli munkanélküliek aránya	0,05	0,01	22,88	0,08	0,03
25–54 éves harmadik országbeli aktív népesség aránya	0,80	0,02	3,01	0,84	0,75
55–64 éves harmadik országbeli foglalkoztatottak aránya	0,50	0,06	12,56	0,62	0,38
55–64 éves harmadik országbeli munkanélküliek aránya	0,11	0,07	61,74	0,24	0,00
55–64 éves harmadik országbeli aktív népesség aránya	0,56	0,06	10,94	0,68	0,44
20–64 éves harmadik országbeli foglalkoztatottak aránya	0,62	0,03	5,24	0,69	0,56
20–64 éves harmadik országbeli munkanélküliek aránya	0,06	0,01	19,76	0,09	0,04
20–64 éves harmadik országbeli aktív népesség aránya	0,66	0,03	4,75	0,73	0,60

További adatok, információk (linkek):

[Módszertan](#)

www.ksh.hu

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789